

volna: „Önt, mint csillagászt, mely égitestek bosszantják manapság?”

B. Nagy Ágnes

Lénárd Sándor

Egy magyar idegenvezető Bábel tornyában

Typotex: Budapest, 2003. 319 p.

Ha létezik magyar brazilianisztika, akkor annak három, a XX. század első évtizedében született, hányatott sorsú férfiú a megalapozója: Rónai Pál (1907), Molnár Gábor (1908–1980) és Lénárd Sándor (1910–1972).

Lénárd páratlanul szerteágazó munkásságából jelen kötet a nyelvek sokfélesége kapcsán írottakat foglalja egybe (szerkesztette Siklós Péter és Terts István). A könyv java részét a hamburgi rádió számára készített, „Hét nap bábeliül” című előadás-sorozata adja, amely németül 1964-ben jelent meg, s ez egészíti ki néhány kisebb írás.

A szerző munkásságában páratlan harmóniában találjuk az elméletet és a gyakorlatot. Több forrás számol be arról, hogy kiváló szakács volt, de emellett könyvet írt a római konyháról, tanulmányt a bécsi szeletről. Több más szerző mellett Fritz Kahnt olaszra, A. A. Milne-t latinra, Szerb Antalt németre fordította. Mint Siklós Péternek a kötetben megjelent életrajzából kiderül, Bach zenéjének bővületében leélt élete, egy távoli földrész eldugott helyén gyakorolt orvosi hivatása Albert Schweitzer rokonának mutatja.

Lénárd az 1940-es évek végén gyakran vállalt tolmácmunkát, s ennek kapcsán Magyarországon jelenleg nagyon aktuális kérdéseket tárgyal hallatlan szellemességgel. Mára már Európa nyugati és középső részéből a szövetségi hovatartozást is feltüntető térképeken csak Svájc éktelenkedik szegyenfoltként (talán nem is túl sokáig), mert kivonta magát az Európai Unióból. A II. világháború után Lénárd is részt vett olyan konferencián, amely az újrászerveződő Nyu-

gat-Európa szövetségi rendszerét volt hivatva tárgyalni, s emlékezete szerint már ekkor felvetődött az a gondolat, hogy a legegyszerűbb az volna, ha az európai országok sorra felvételüket kérnék a Helvét Konföderációba. Ez a megoldás akkor sem látszott megvalósíthatónak, sőt az ellenkezője történt.

Ahogy Szerb Antal és Halász Gábor „iker-csillagok” voltak a magyar esszében, úgy volt Lénárd és Rónai is a Brazíliába szakadtak közül. Mindkettőjükben volt erőteljes nyelvészeti érdeklődés, s mindketten specializált témát favorizáltak: Lénárd a nyelvváltozatokat (katarinai német, brazíliai portugál, római olasz, újlatin, amelyre maga fordította le a Micimackót, amerikai angol), Rónai az általa meg nem tanult nyelveket. Ami a nyelvváltozatokat illeti, figyelemre méltó a kötetet fordító Terts István terminológiai javaslata: a portugál a spanyolnak Abstand-nyelve, brazíliai változata pedig az ibériai portugálnak társnyelve.

Jelen könyvében megjelent esszéinek íráskor Lénárd már Brazíliában élt, annak is déli, német telepésekkel benépesített Santa Catarina szövetségi államában. Orvos volt egy eldugott völgyben – Siklós Péternek a kötetben leközölt életrajza is diszkréten hallgat arról, hogy szerzett-e valaha is diplomát. Brazília volt bankárgyarmat és részvénytemető, az ugyancsak ide emigrált Stefan Zweig a jövő országának nevezte, kincsei között az aranyat, cukrot és kávé szokták emlegetni – Lénárdot mindezek különösebben nem érdekelték. Hálás volt ugyan az őt befogadó braziloknak, különösen a katarinaiaknak, de a helyi, korabeli szellemi élet színvonala lehangolóan hatott rá, s a braziloknak még a nyelvét is kritizálta.

Lénárd megszállottan vallotta és meg is indokolta, hogy a portugál tulajdonképpen teljesen felesleges nyelv, minthogy a spanyolnak csupán nyelvjárása. A portugál ellenében, szinte annak bűnéül felhozott érve az írásbeliség legalábbis viszonylagos hiánya, amit fokozottan érvényesnek tartott a brazíliai portugálra. Ennek ellenére portugál irodalom természetesen van, sőt a „lingua

portuguesa” és a „fala brasileira” fokozatos elkülönülésétől, az „indianismo” irodalmi irányzat megjelenésétől, nagyjából az 1830-as évektől önálló brazil irodalomról is beszélhetünk. A spanyol (kasztíliai) és az egy darabig presztízsből erősebb galíciai-portugál (gallego-portugál) a XIII. században, a galíciai és a portugál a XIV. században vált el. A XVI. század első harmadában tevékenykedett Gil Vicente spanyolul és portugálul egyaránt írt, egyes drámáiban pedig a nyelvjáráskor használatára szereptípusokat jellemez, például a hetvenkedő katona többnyire a legtipikusabb spanyolul, a kasztíliai beszéli. Az önálló spanyol és portugál irodalmi nyelv létezése ellenére, kialakulásuk helyén, Ibériában a két nyelv között máig nyelvjárási kontinuum húzódik Extremadurában, s az önálló nyelvnek tekinthető galíciait (gallegót) is szokás úgy jellemezni, hogy mind spanyolos, mind portugálos tulajdonságokkal rendelkezik.

A spanyol és portugál nyelv közötti megbékélésnek elhivatottságából adódó változatát képviselte Francisco Suárez (1548–1617) spanyol (granadai) születésű, Portugáliában is alkotó teológus, aki latin nyelven írt. Ez a megoldás alighanem Lénárdnak is megfelelne, hiszen latinra fordította a Micimackót, s jelen kötetében is található egy szellemes fejezet az újlatinról.

Ami egy társnyelv és egy Abstand-nyelv társnyelve távolságát illeti, jelen sorok írója ismert egy magyar illetőt, aki 1976-ban, az angolai polgárháború idején a későbbi helyi kormányerők és az őket segítő kubaiak (önkéntesek) között tolmácsolt. (Az angolai portugál nem állhat távol az ibériaitól, viszont a spanyol kreol változatai közül a kubai népnyelv kirívóan különbözik a kasztíliaitól.)

A kötetet alapos, távolról sem tolakodó, hanem értőn magyarázó jegyzetekkel, a szakirodalomban továbbvezető utalásokkal a fordító, Terts István látta el. A jegyzetanyagban különösen a jegyzetíró szűkebb szakmáját, a nyelvészetet tárgyalja különös műgonddal, de találunk érdekes megjegyzé-

seket a vasorrú bábáról éppúgy, mint a képregény történetéről.

A szakácsművészet innen sem hiányozhat. Az említett, nyugat-európai országok között szövetségi rendszert létrehozni hivatott római konferencián a szó szoros értelmében terítékre került egy neves helyi specialitás, az ördöglány-csirke (*pollo alla divolina* vagy *divola*), s ennek már csak Lénárdtól kétféle recept-variánsát ismerheti meg a magyar olvasó.

Csak a nagyon gonosz recenzens veszi észre boldogan, hogy például Nikolaus Lenau tekintetében mind Lénárd, mind Terts téved (az előbbi: „bánáti svábok között nőtt fel, csak pár szót értett magyarul” (p. 52) az utóbbi: „édesanyja magyar volt” (p. 206), tudniillik Lenau apja és anyja révén egyaránt német volt, s tényleg tudott magyarul.

A kötetben található még egy kiváló Lénárd-bibliográfia, a szerző néhány sajátkező, virágokat ábrázoló rajza, s végezetül utalás a Lénárd-honlapra.

Kicsi Sándor András

Blas Nieves, Amelia, Géro Györgyi,
Lux udit, Merkely Ágnes, Tóth Eszter
español.hu
Spanyol nyelvkönyv haladóknak
Holnap Kiadó: Budapest, 2003. 336 p.

A Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem Spanyol Tanszékének oktatói újabb, színvonalas nyelvkönyvvel gazdagították a hazai kiadású spanyol nyelvkönyvek piacát. Nyelvkönyvüket elsősorban a hazai felsőoktatási intézmények, középhaladó és haladó szintű nyelvtanulói számára ajánlják. A szerzők komoly figyelmet fordítottak azokra a közép és felső szintű nyelvvizsgákon elvárt témakörökre is, amelyek az eddig megjelent nyelvkönyvekben csak érintőlegesen szerepeltek. Szó van a tankönyvben a környezetvédelemről, a civil szervezetekről és az informatika világról is.

A nyelvkönyv 16 közel azonos szerkeze-